

1. Įvadas

Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2019 m. gruodžio 11 d. nutarimu Nr. 1237 „Dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) Nr. 2017/625 įgyvendinimo“ (toliau – Vyriausybės nutarimas) paskirtos kompetentingos institucijos, atsakingos už 2017 m. kovo 15 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) 2017/625 dėl oficialios kontrolės ir kitos oficialios veiklos, kuri vykdoma siekiant užtikrinti maisto ir pašarų srities teisės aktų bei gyvūnų sveikatos ir gerovės, augalų sveikatos ir augalų apsaugos produktų taisyklių taikymą, kuriuo iš dalies keičiami Europos Parlamento ir Tarybos reglamentai (EB) Nr. 999/2001, (EB) Nr. 396/2005, (EB) Nr. 1069/2009, (EB) Nr. 1107/2009, (ES) Nr. 1151/2012, (ES) Nr. 652/2014, (ES) 2016/429 ir (ES) 2016/2031, Tarybos reglamentai (EB) Nr. 1/2005 ir (EB) Nr. 1099/2009 bei Tarybos direktyvos 98/58/EB, 1999/74/EB, 2007/43/EB, 2008/119/EB ir 2008/120/EB, ir kuriuo panaikinami Europos Parlamento ir Tarybos reglamentai (EB) Nr. 854/2004 ir (EB) Nr. 882/2004, Tarybos direktyvos 89/608/EEB, 89/662/EEB, 90/425/EEB, 91/496/EEB, 96/23/EB, 96/93/EB ir 97/78/EB bei Tarybos sprendimas 92/438/EEB (Oficialios kontrolės reglamentas) (toliau – (ES) 2017/625 Oficialios kontrolės reglamentas) nuostatų, įskaitant nuostatas, reglamentuojančias oficialiąją kontrolę ir kitą oficialiąją veiklą, įgyvendinimą: Valstybinė maisto ir veterinarijos tarnyba (toliau – VMVT), Valstybinė augalininkystės tarnyba prie Žemės ūkio ministerijos (toliau – VATŽŪM), Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerija (toliau – ŽŪM). Vyriausybės nutarimu taip pat paskirtos nacionalinės etaloninės laboratorijos Lietuvos Respublikoje vykdyti (ES) 2017/625 Oficialios kontrolės reglamento 101 straipsnyje nustatytas funkcijas ir užduotis: Nacionalinis maisto ir veterinarijos rizikos vertinimo institutas (toliau – NMVRVI), Nacionalinė visuomenės sveikatos priežiūros laboratorija (toliau – NVSPL), VATŽŪM Fitosanitarinių tyrimų laboratorija (skyrius) (toliau – FTLS).

ŽŪM įsteigė pelno nesiekiantį ribotos civilinės atsakomybės viešąjį juridinį asmenį – viešąją įstaigą „Ekoagros“ (toliau – VšĮ Ekoagros), veikiančią ekologinės gamybos ir pagal Nacionalinę žemės ūkio ir maisto kokybės sistemą (toliau – NKP) pagamintų produktų, jų auginimo, gamybos ir (ar) perdirbimo sertifikavimo ir kontrolės srityse. ŽŪM pavedė VšĮ Ekoagros vykdyti sertifikavimo įstaigos funkcijas pagal patvirtintas Ekologinio žemės ūkio taisykles ir suteikė sertifikavimo įstaigos kodą LT-EKO-001.

Lietuvos Respublikos 2019–2021 m. daugiamečiame nacionalinės kontrolės plane (toliau – 2019–2021 m. DNKP) nurodyti paskirtų kompetentingų institucijų strateginiai tikslai atitinka Lietuvos Respublikos Nacionalinio pažangos plano, Nacionalinio saugumo strategijos ir Vyriausybės programos nuostatų įgyvendinimo plano strateginius tikslus ir vykdomą politiką, susijusią su visuomenės sveikata, gyvūnų sveikata ir gerove, augalų apsauga, maisto sauga ir kokybe.

2019–2021 m. DNKP yra nustatyti paskirtų kompetentingų institucijų vykdomos oficialiosios kontrolės tikslai, kriterijai ir kriterijų reikšmės sritims, numatytoms (ES) 2017/625 Oficialios kontrolės reglamento 1 straipsnio 2 dalyje.

Pasiekama internete:

<https://vmvt.lt/veikla/planavimo-dokumentai/vieningi-integruoti-daugiameciai-nacionaliniai-kontroles-planai?language=lt>

VMVT. VMVT misija – kurti ir įgyvendinti optimalią ūkio subjektų priežiūros sistemą, siekiant saugoti visuomenės sveikatą, gyvūnus ir aplinką nuo jiems pavojingų veiksnių maisto, pašarų ir veterinarijos srityse.

2020–2021 m. (karantino dėl COVID-19 ligos metais) VMVT kryptingai vykdė savo veiklą ir sugebėjo įgyvendinti pagrindinius tikslus – saugus ir kokybiškas maistas Lietuvos vartotojams, aukšto lygio gyvūnų sveikata ir gerovė.

Koordinuotai kartu su kitomis institucijomis VMVT užtikrino nepertraukiamą valstybei svarbių funkcijų tęstinumą (pasienio veterinarijos postų veiklą, eksporto sertifikatų išdavimą, dalyvavimą per maistą plintančių infekcijų protrūkių tyrimuose, gyvūnų užkrečiamųjų ligų kontrolę, valstybinę veterinarinę priežiūrą skerdyklose, sklandžią nacionalinės etaloninės laboratorijos – Nacionalinio maisto ir veterinarijos rizikos vertinimo instituto (toliau – NMVRVI) – veiklą, užtikrinančią operatyvų žmonių ir gyvūnų koronaviruso infekcijos tyrimų atlikimą). VMVT intensyviai ruošėsi tinkamai reaguoti į nenumatytus įvykius maisto, geriamojo vandens saugos srityse.

VMVT ypač didelį dėmesį skyrė kryptingam vartotojų ir ūkio subjektų konsultavimui ir švietimui – viešino visuomenei aktualią informaciją, organizavo nuotolinius mokymus ir tinklalaidės, teikė tikslines konsultacijas. Maisto kontrolės srityje VMVT ypatingą dėmesį skyrė reikalavimų supaprastinimui mažais kiekiais maistą gaminantiems ūkio subjektams, maisto klastojimo ir nelegalios prekybos prevencijai, sparčiai augančios elektroninės prekybos maistu priežiūrai.

VATŽŪM. 2021 m. tęsėsi karantinas dėl COVID-19 ligos, todėl vengiant kontaktų su fiziniais asmenimis (šalyje užsikrėtimų COVID-19 liga atvejams augant) buvo koreguojami oficialiosios kontrolės planai. Planuotus fitosanitarinius tikrinimus dėl karantininių kenkėjų plitimo siekta atlikti visus (100 %), faktiškai šių patikrinimų planas įgyvendintas 94,3 %, arba 1 % daugiau nei 2020 m. Fitosanitariniai tikrinimai vykdomi kontaktiniu būdu, todėl dalies tokių patikrinimų datų pakeisti kitomis nebuvo galima dėl sezoninės ūkio subjektų veiklos.

2021 m. planuotus augalų apsaugos produktų naudotojų patikrinimus ir ūkio subjektų konsultavimą patikrinimų metu, siekiant tausesnio augalų apsaugos produktų naudojimo ir mažesnės su tuo susijusios rizikos žmonių sveikatai ir aplinkai, siekta įgyvendinti 96,0 % (2020 m. – 95,0 %), faktiškai šių patikrinimų planas įgyvendintas 77 % (2020 m. – 88,4 %). 2021 m. planuotos reikšmės įvykdyti nepavyko dėl paskelbto karantino dėl COVID-19 ligos, buvo nustatyta, kad dalis ūkio subjektų nevykdo augalų apsaugos produktų naudotojų patikrinimų plane nurodytos veiklos. 2021 m. kaip ir 2020 m. suplanuoti augalų apsaugos produktų naudotojų patikrinimai karantino laikotarpiu pradėti vykdyti vėliau, suplanuotų patikrinimų ženkliai nemažinant, didžiausią dėmesį skiriant rizikingiausiems ūkio subjektams, kurie atrinkti pagal Ūkio subjektų veiklos saugant, tiekiant rinkai, naudojant augalų apsaugos produktus rizikos vertinimo ir valdymo tvarkos aprašą, patvirtintą Valstybinės augalininkystės tarnybos prie Žemės ūkio ministerijos direktoriaus 2013 m. lapkričio 20 d. įsakymu Nr. A1-379 „Dėl Ūkio subjektų veiklos saugant, tiekiant rinkai, naudojant augalų apsaugos produktus rizikos vertinimo ir valdymo tvarkos aprašo patvirtinimo“.

Vykdamt dauginamosios medžiagos siuntų stebėseną 2021 m. suplanuota paimti ir paimta 11 mėginių iš dauginamosios medžiagos siuntų (2020 m. buvo suplanuota paimti ir paimti 6 mėginiai iš Lietuvos rinkoje esančių dauginamosios medžiagos siuntų), iš jų 5 mėginiai buvo paimti iš dauginamosios medžiagos siuntų, įvežtų iš trečiųjų šalių, galimai genetinei modifikacijai nustatyti. Atlikus laboratorinius genetinės modifikacijos tyrimus NMVRVI, P35S, Tnos, CTP2-CP4EPSPS,

PFMV, Pat, Bar genetinių elementų ir DPO73496 genetinių elementų nerasta. 2020 m. ir 2021 m. siekta įgyvendinti 100 %, faktiškai planas įgyvendintas 100 %.

VšĮ Ekoagros. 2020 m. pandemija dėl plintančio koronaviruso (SARS-CoV-2) ir jo sukeltos COVID-19 ligos ir karantino įvedimas, judėjimo suvaržymai buvo pagrindinės priežastys, dėl kurių teko koreguoti oficialios kontrolės planus. VšĮ „Ekoagros“ nuolat analizavo susidariusią situaciją ir savo veiklą organizavo pagal nepaprastųjų įvykių ar aplinkybių valdymo procedūrą. Siekiant išlaikyti maksimaliai aukštą kontrolės patikimumo lygį, oficiali kontrolė buvo vykdoma pagal numatytą sertifikavimo darbų eigą / planą.

2021 m. sertifikavimo sezono metu VšĮ „Ekoagros“ atliko 2 934 kasmetinius fizinius veiklos vykdytojų patikrinimus vietoje. Sunkumų dėl kasmetinių patikrinimų atlikimo sukėlė dėl COVID-19 pandemijos pavėlintas pasėlių deklaravimas, tai sutrukdė sertifikavimo darbų eigą sezono pradžioje, tačiau, pavėlinus kasmetinių patikrinimų vietoje terminą iki einamųjų metų spalio 31 d., sertifikavimo sezonas buvo užbaigtas laiku. Apribojimai dėl COVID-19 pandemijos šiek tiek sutrukdė sklandų tikrinimo procesą – dalį suplanuotų patikrinimų teko perplanuoti ir perkelti į kitas datas, nes veiklos vykdytojai sirgo arba jiems buvo taikoma saviizoliacija.

Pagal 2021 m. galiojusių Ekologinio žemės ūkio taisyklių, patvirtintų Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2000 m. gruodžio 28 d. įsakymu Nr. 375 „Dėl Ekologinio žemės ūkio taisyklių patvirtinimo“, 32.1 papunktį VšĮ „Ekoagros“ turėjo savo nustatyta tvarka atlikti ne mažiau kaip 10 proc. papildomų patikrinimų nuo visų sertifikuotų ūkio subjektų (veiklos vykdytojų) skaičiaus. 2021 m. sertifikuotas bendras veiklos vykdytojų skaičius – 2 858, atlikti 363 rizika grįsti papildomi patikrinimai, kurie sudarė 12,7 proc. nuo visų veiklos vykdytojų skaičiaus. Atliktų papildomų tyrimų skaičius 12 proc. viršijo mažiausią papildomų tikrinimų ribą, kurią numato teisės aktai. Įvertinus aukščiau pateiktos informacijos turinį, darytina išvada, kad įstaigos veiklos tikslai, nepriklausomai nuo pandeminės situacijos Lietuvoje, buvo pasiekti, o įstaigai pavyko išlaikyti aukštą kontrolės lygį.

Kompetentingų institucijų pasiektų veiklos tikslų vertinimo kriterijų reikšmės už 2021 m. pateikiamos lentelėje „1 p. 2 priedas“